

AFRIKA TARIG'IDA UCHROVCHI SO'RUVCHI ZARARKUNANDALARNI O'RGANISH.

UO'T:633,11;632.934

Janubiy dehqonchilik ilmiy-tadqiqot instituti.

Tayanch doktorant: **Mamashayeva Shoxsanam Rovshan qizi**

q.x.f.d.k.i.x.: **Meyliyev Akmal Xushvaqtovich**

dostonorlov233@gmail.com.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyatida ekib o'rganib kelinayotgan Afrika tarig'ining kelib chiqishi, tarqalishi, ozuqaviy ahamiyati, chorva mollariga ahamiyati, tashqi muhit omillariga talabi, ozuqa birligi, tarkibidagi protein, afrika tarig'ida uchraydigan so'ruvchi zararkunandalarining tarqalishi, o'simlikka ta'siri, so'ruvchi zararkunandalarning tarqalishi, entomofaglarning o'simlik doniga ta'siri, so'ruvchi zararkunandalarga qarshi kimyoviy kurash ishini olib borish to'g'risida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Аннотация: В данной статье рассмотрены происхождение, распространение, пищевая ценность проса африканского, возделываемого в Кашкадарьинской области, значение для животноводства, потребность во внешних факторах среды, пищевая единица, содержание белка, распространение сосущих вредителей в просе африканском, о. воздействие на растение, распространение сосущих вредителей, действие энтомофагов на зерно растений, проведение химических мероприятий по борьбе с сосущими вредителями.

Abstract: In this article, the origin, distribution, nutritional value of African millet cultivated in Kashkadarya region, importance for livestock, demand for external environmental factors, nutritional unit, protein content, distribution of sucking pests in African millet, o Information was given on the effect on the plant, the spread of sucking pests, the effect of entomophages on plant grain, and the conduct of chemical control work against sucking pests.

Kalit so'zlar: Afrika tarig'i, don, yashil massa, suv tanqisligi, sho'rga chidamli, ozuqa birligi, protein, zararkunanda, populyatsiya, entomofag, parazit, yirtqich.

Ключевые слова: просо африканское, зерно, зеленая масса, дефицит воды, солеустойчивость, пищевая единица, белок, вредитель, популяция, энтомофаг, паразит, хищник.

Key words: African millet, grain, green mass, water deficit, salt tolerance, nutrient unit, protein, pest, population, entomophagous, parasite, predator.

Afrika tarig'ining kelib chiqishi - *Pennisetum africanum* (L) K. Shum - Sharqiy Afrika. Qadim zamonlardan beri bu ekin Afrika va Janubi-Sharqiy Osiyoning qurg'oqchil zonasida muhim oziq-ovqat ekinlari sifatida yetishtiriladi. 16-asrda afrikalik tarig Ispaniya va Shimoliy Afrikaga olib kelingan va u yerda don uchun yetishtirilgan. Keyin u Hindiston, AQSH, Avstraliyaga yem-xashak ekinlari sifatida kiritildi. Afrika tarig'ining donasi don tayyorlash uchun ishlatiladi, yashil massasi chorva mollari tomonidan oson iste'mol qilinadi.

Qashqadaryo viloyatida afrika tarig'ining so'ruvchi zararkunandalarining tarqalishi, rivojlanishi va zararkunandalarning yashovchanligi aniqlandi. Zararkunandalarning o'simlik hosiliga, don sifatiga ta'siri o'rganildi.

Afrika tarig'ining so'ruvchi zararkunandalarining rivojlanishi, donlarining zararlanish darajasi, rivojlanishi iqlim sharoitiga bog'liq hisoblanadi. Tadqiqotlarni bajarishda qo'llaniladigan asosiy usullar yordamida namunalar yig'ish, Afrika tarig'ining so'ruvchi zararkunandalarining hududlar bo'yicha turli populyatsiyalari, populyatsiya zichligi, tarqalishi va entomofaglarining biologik xususiyatlari, entomofaglarni ko'paytirish, qo'llash va kimyoviy vositalarni sinovdan o'tkazishga bog'liq tadqiqotlarni olib borildi.

Tadqiqotlar bo'yicha Afrika tarig'ining so'ruvchi zararkunandalarining oziqlanish jarayonlari kuzatildi, mavsumda ularning turli rivojlanish bosqichlaridan namunalar yig'ildi. Tadqiqot davomida yig'ilgan hashorot namunalari laboratoriya sharoitida rivojlantirildi va ularning biologik xususiyati, entomofag xo'jayin munosabatlari jarayonlarini aniqlashda laboratoriya tadqiqotlari amalga oshirildi.

Afrika tarig'ining so'ruvchi zararkunandalarining iqtisodiy xavfli chegara miqdor mezonini hisoblash uchun o'simlik zararlanmagan va zararlangan o'simliklarda yetishtirilgan hosilning zararlanish darajasi, shuningdek o'simlik hosildan yo'qotilgan o'rtacha hosil miqdori hisobga olindi.

Afrika tarig'ining so'ruvchi zararkunandalarining parazit, yirtqich entomofag turlarining rivojlanish xususiyatlarini tadqiq etish uchun ularning qishlovchi bosqichlari, qishlovga ketish hududlarini aniqlashda, kech kuzda oktabr oyining oxirlarida eksperimental kuzatuvlar o'tkazildi. Entomofaglarning qishlovdan chiqish muddatlari va miqdorlari kuzatildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Belyuchenko I.S., Binayak P.R., Karimov I.A., Kibeka A.I., Massino I.V. Afrika tarigi O'zbekiston uchun istiqbolli yem-xashak ekinidir. Ekspress ma'lumotlar, Toshkent, 1982. 9b.

2. Башатова А.Б. Биологические особенности африканского проса. Бюллетень ботанического сада им. И.С.Косенко. Краснодар, 1997. – с. 65-67.

3. Башатова А.Б. Особенности развития и продуктивность растений африканского проса в условиях центральной зоны Краснодарского края. Дисс.канд.с-х.наук. – Краснодар, 1994

4. Massino I.V., Boboev F., Massino A.I., Toderich K. Africa kunog'ining Yangi Navi, J. O'zbekiston qishloq xo'jaligi, 2013 yil, 5-son, 27-28-betlar.

5. Massino I., Massino A., Toderich K., Boboev F., Azizov Q. O'zbekistonning quruq iqlim sharoitida jo'xori va marvarid tariqining yem-xashak biomassasining milliy qiymati// Qurg'oqchil va yarim qurg'oqchil yerlarda barqarorlik va oziq-ovqat xavfsizligi uchun innovatsiyalar/Samarqand, 2014, 81- bet